

ISTORIA ȘI TEORIA SISTEMELOR FILOSOFICE ROMÂNEȘTI (ITSFR) GAR-UM-2019-XII-3.4-1/ 15.10.2019

Justificarea și contextul proiectului

În cazul cercetării în domeniul filosofic, este necesară prin excelență raportarea permanentă la evoluția istorică a concepțiilor și punctelor de vedere legate de o anumită temă, fapt care justifică o abordare atât istorică, cât și teoretic-sistematică în cadrul oricărui demers de cunoaștere (Alexandru Surdu, *Gândirea speculativă*, 2000). Acest tip de cercetare se fundamentează pe faptul că sistemele, concepțiile și disciplinele filosofice se află într-un proces istoric evolutiv, rezultatele obținute nefiind lovite de desuetudine. Problemele reținute de istoria filosofiei, la fel ca și răspunsurile oferite au un caracter peren pronunțat, ceea ce conduce la ideea că reconsiderarea acestora periodică scoate la iveală relevanța lor pentru contemporaneitate și pentru viitor. Sistemele filosofice, fie acestea categoriale sau sistematice, integrează mereu, la nivel teoretic, rezultatele cercetărilor anterioare, iar proiecțiile spre viitor urmează tendințele stabilite în cadrul acestui efort de a recupera semnificațiile istorico-teoretice ale contribuțiilor anterioare autentice care duc la creșterea și nuanțarea corpului cunoașterii (G. W. F. Hegel, *Prelegeri de istorie a filosofiei*, 1963).

La nivel internațional, reconsiderarea valorilor trecutului se realizează periodic. Este vorba, în acest context, despre reevaluarea semnificației și relevanței contribuției înaintașilor, care poate lua mai multe forme, printre care: elaborarea de studii științifice specializate; elaborarea de volume colective dedicate unei tematici, cu acoperirea anumitor perioade istorice; realizarea unor compendii sau enciclopedii care să pună în evidență evoluția istorică și stadiul actual al cunoașterii într-un anumit domeniu; organizarea unor conferințe internaționale în cadrul cărora să se dezbată rezultatele cercetărilor; desfășurarea unor workshopuri deschise, menite să popularizeze rezultatele cercetărilor; publicarea unor lucrări de popularizare; elaborarea unor ediții critice noi, comentate, ale anumitor lucrări și retraducerea, la un anumit interval de timp, a unor opere fundamentale. O astfel de reconsiderare a contribuțiilor filosofice are cel puțin două scopuri: unul identitar, iar celălalt intercultural. Astfel, prezervarea și susținerea culturii naționale sunt elemente semnificative pentru integrarea respectivei culturi în ansamblul cultural internațional, cu păstrarea specificului acesteia, pe de o parte, dar și cu deschiderea necesară către alte culturi, deschidere care favorizează schimburile interculturale și, implicit, revigorarea tematică și conceptuală a fiecărei culturi participante la tranzacțiile ideatice internaționale.

În ceea ce privește filosofia sistematică – disciplinară sau categorială – considerată în dimensiunea sa universală trebuie menționat că orice filosofie de ramură se revendică, metodologic sau conceptual, de la o filosofie sistematică. Dezvoltarea domeniilor cunoașterii impune elaborarea unor noi sisteme filosofice, în contextul în care filosofii de ramură epuizează resursele interpretative și constructive pe care le furnizează sistemele vechi de la care acestea se revendică. În al doilea rând, filosofia sistematică are, pe de altă parte, un rol de sinteză a cunoașterii care oferă un suport pentru descoperiri ulterioare în toate domeniile cunoașterii. Cu alte cuvinte, sistemul filosofic are rol paradigmatic – un exemplu fiind acela al sistemului filosofic al rațiunii pure, elaborat de Immanuel Kant (mai ales în *Critica rațiunii pure*), care a avut influențe în toate domeniile cunoașterii și care se resimt puternic și în contemporaneitate. În acest sens, studiul istoric al concepțiilor filosofice care au caracter de sistem are un rol exemplar ce servește elaborării de noi sisteme, pe de o parte, dar și dezvoltării teoriei sistemelor. Un demers diacronic ce ține de cercetarea fundamentală în domeniul filosofiei sistematice poate juca

rolul de fundament al teoriei sistemelor, pe baza acestuia fixându-se regulile și principiile necesare unei astfel de teorii, acestea slujind drept instrumente ce se pot întrebuiți ulterior în crearea de noi sisteme filosofice.

La nivel național, recunoașterea relevanței cercetărilor istorice și teoretice în domeniul filosofiei sistematice este mai mult decât necesară. Filosofia românească suferă de lipsa unei lucrări care să adune laolaltă toate sistemele și încercările sistematice în domeniu, tratate, desigur, la un nivel de analiză suficient de profund, care să scoată la iveală cel puțin următoarele aspecte: elemente de pionierat și/sau contribuții care au pregătit sau anunțat descoperiri ulterioare; conectarea filosofiei românești la ideea specifică fiecărei perioade istorice; adaptabilitatea filosofiei românești la schimbările și problemele internaționale; capacitatea sistemelor filosofice românești de a furniza un fundament culturii și civilizației românești; capacitatea sistemelor filosofice românești de a contribui la soluționarea problemelor și la dezvoltarea socială, economică, morală, organizațională etc. a României; capacitatea filosofiei sistematice românești de a conferi culturii române elementele identitare necesare integrării acesteia în circuitul internațional, precum și alte aspecte. Toate aceste așteptări reprezintă elemente de fundal legate inclusiv de contextul globalizării și de necesitatea redefinirii rolului și relațiilor pe care fiecare cultură națională le are.

La un alt nivel al discuției, este de domeniul evidenței faptul că filosofia și cultura românești se află într-o perioadă de schimbări și renașteri interne, fapt care generează identificarea unor linii de evoluție generale și a unor obiective culturale naționale. Acestui deziderat îi servesc încurajarea filosofiei sistematice, precum și conectarea acesteia cu alte domenii de cercetare, mai ales în domeniul științelor socio-umane. În plus, noile tehnologii, globalizarea, societatea de consum, realitatea virtuală, diminuarea puterii tradițiilor și alte elemente de context ridică probleme și provocări fundamentale, la care doar filosofia de anvergură, sistematică poate aduce răspunsuri care să asigure stabilitatea identitară a unei națiuni. Studiul istoric al filosofiei sistematice are menirea, în acest sens, de a aduce, pe de o parte, un element pedagogic, care să pună în evidență constructe intelectuale cu caracter exemplar, dar și de a asigura, pe de altă parte, continuitatea care să mijlocească un avans fără șocuri culturale de la tradiție spre nouitate, având ca rezultat și adoptarea unor modalități de gândire și acțiune noi, dar și integrarea acestora treptată în specificitatea culturii, filosofiei, societății, mentalității și cotidianității românești.